

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 32 . Maj 1947

Grønlandsk Landbrug

Udsigt over Foldene ved et grønlandsk Landbrug i Dag. —
Vort Forsidebillede denne Gang knytter sig til Artiklen om
Nutids Landbrug i Grønland af Musæumsinspektør, cand. mag.

C. L. Vibæk.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hver Maaned
Redigeret af *Jørgen Petersen*.

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.

Kontor: Købmagergade 67-69, København K.
Kontoret aabent hver Dag fra Kl. 10-13. Tlf. Central 12738.

Alle Breve til Foreningen sendes til Kontoret,
Artikler til Bladet til Redaktøren.

Andet samt private Forespørgsler til Formanden.
Forespørgsler ang. Undersøgelser af enhver Art
bedes rettet til Slægtsgaards-Arkivet.

„Slægtsgaards-Arkivet“.

Adresse: Dansk Folkemindesamling, Kristiansgade 8,
København K. Tlf. Central 4444

Leder: Mag. art. Hans Ellekilde og Arkivar P. K. Hofmansen,
Arkivleder P. K. Hofmansen træffes personligt Tirsdag,
Onsdag og Fredag fra Kl. 14-16.

Landsbestyrelsen:

Civilingeniør H. M. Markersen, Rødby (Formand).
Gdr. Jens Jensen, Sode pr. Hejsager (Næstformand).
Gdr. Jørgen Petersen, Thorsgaard, Gislunge.
Sognefoged, Gdr. N. Slemming, Hammelev pr. Grenaa.
Greve F. C. R. Scheel, Ryegaard pr. Kirke Saaby.
Parcl. Niels Larsen, Veddinge pr. Faarevejle.
Sognefoged, Gdr. Hans Pedersen, Holmegaard, Sanderum
pr. Odense.
Propr. Chr. Lybye, Haldborg pr. Skive.
Gdr. Ths. B. Thomsen, Ulstedlund pr. Ulsted.
Gdr., Sognefoged Grøntved, Mygdal pr. Hjørring.
Gdr. Johs. Grønbeck, Gudhjem, Bornholm.

Foreningens juridiske Konsulent.

Sagfører, cand. jur. M. Hesselbjerg, Hillerød.

Kontorets Leder.

K. Nielsen.

Foreningens Revisor.

Statsaut. Revisor Kr. Foged, København.

Sommerferie

Grundet paa Ferie
er Foreningens Kontor lukket
i Dagene fra 16. til 30. Juni
begge Dage incl.

Gamle Slægtsgaarde bør ikke udstykkes

Nyt Fremstød i Randers Amt.

Randers Dagblad skriver d. 27. Marts:

Den unge Forening til Bevarelse af danske Slægtsgaarde har nu 4500-5000 Medlemmer og vil nu yderligere gøre et kraftigt Fremstød. Som en Forberedelse hertil holdt Afdelingen for Randers Amt fornylig Møde paa Højskolehjemmet i Randers.

Efter at Formanden, Sognefoged Slemming, havde budt velkommen, fortalte Landsformanden, Gdr. J. Petersen fra Sjælland kort om Foreningens Formaal, som i Korthed gaar ud paa at prøve at oparbejde en Følelse af Lykke ved at eje en Gaard, som har været i Slægtens Eje gennem flere Generationer, at indpode de unge Pligten til at bevare den Kultur, der ligger i de gamle Bondehjem. Desuden styrke denne Kultur — hvad der ikke mindst er vigtigt i denne Tid. Det skal ikke ske ved at standse Fremskridtene, men det er en Forbrydelse at glemme den Fortid, der bærer hele vor Kultur.

Formanden fortsatte: Der er noget om, at den fuldstændig vanvittige Spekulation i Danmarks Jord, ikke mindst i Byernes Nærhed, kaster sin Slagskygge over hele Landet, driver Priserne op og sender en ny Flok unge til Byerne. Den Udvikling, der her er sket gennem de sidste to Generationer, er farlig, og overfor Kravet om øget Udstykning maa vi forlange, at de gamle Slægtsgaarde gaar fri. Samfundet maa tage Hensyn til den Kultur, som findes i gamle Bondehjem.

Landsformanden understregede den Pligt Slægtsgaardejere har til at vide Besked om Forfædrenes Arkivarbejde, et Arkiv, der ogsaa vil have Interesse for Historikerne og for senere Slægter. Endelig foreslog han at omordne Organisationsarbejdet med Underafdelinger i hvert Amt og ønskede en Tillidsmand udpeget i hvert Sogn.

Gdr. Slemming oplyste hertil, at man allerede er naaet et godt Stykke paa dette Punkt i Randers Amt. Saaledes er der oprettet 5 Lokalafdelinger — afstukket efter Herrederne — ligesom der er Tillidsmænd i de fleste Sogne. Man var dog enige om, at der endnu kunde vindes meget nyt Land. Efter en Bemærkning fra Ove Herlevsen, Mariager, samlede man om et Kaffebord, hvor man drøftede Fremgangsmaaden i det forestaaende Arbejde nærmere.

I næste Nummer

vil bl. a. findes en Artikel af P. K. Hofmansen om en syd-slesvigske Folketællingsundersøgelse i Anledning af, at vor Forening den 6. Januar d. A. fik det første Medlem i Sydslesvig. Denne Artikel har maattet udgaa et Par Gange.

SLÆGTSGAARDEN

Medlemsblad for Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde

Nr. 32

MAJ

1947

FORENINGEN

Som allerede nævnt i Referatet fra Repræsentantskabsmødet, var det ikke noget stort Fremtids Arbejde skal foregaa, at der da ikke er et Udsnit af alle Foreningens Medlemmer. Meget let kan der vedtages Ting, som ikke staar i Forhold til det Flertal, der ikke var med, og meget let kan der komme Tendenser frem, som ikke vilde komme, om Repræsentationen var anderledes. Dette er der nu ikke noget at gøre ved, kun er det at haabe, at der til næste Aar maa vise sig langt større Tilslutning og Interesse.

Det er uheldigt, naar der skal drøftes, hvorledes Fremtidens Arbejde skal foregaa, at der da ikke er et Udsnit af alle Foreningens Medlemmer. Meget let kan der vedtages Ting, som ikke staar i Forhold til det Flertal, der ikke var med, og meget let kan der komme Tendenser frem, som ikke vilde komme, om Repræsentationen var anderledes. Dette er der nu ikke noget at gøre ved, kun er det at haabe, at der til næste Aar maa vise sig langt større Tilslutning og Interesse.

Som ogsaa nævnt vedtoges det at rette i vore Vedtægter, ikke alene af Hensyn til Kontingentet, men tillige for at undgaa uheldige Punkter, der i sin Tid var sat ind, før vi havde den Erfaring i Arbejdet, der nu foreligger. Her skal nævnes, at det i Vedtægterne under Punkt 1 a, andet Stykke uheldige „....Dette er en selvejende Institution o. s. v.“ bør erstattes med „....er en Del af Foreningen“, idet Arkivet jo kun er i Stand til at virke med de Pengemidler, der anvises af Foreningen, og selv om Arkivet har sin selvstændige Ledelse, maa det slaas fast, at den ikke er noget andet, men en ubrydelig Del af hele vort Formaal. — Andre Punkter skal rettes, men det faar blive det nedsatte Udvalgs Opgave at udforme disse til Forelæggelse og eventuel Vedtagelse paa det kommende Repræsentantskabsmøde.

— Under Debatten om Foreningens Fremtid kom der naturligvis divergerende Meninger frem; det kan vel ikke være anderledes. Ikke alle Medlemmer har jo indmeldt sig med samme Formaal, og naar Formanden saa stærkt som han gjorde, pointerede, at Foreningen maatte holde sig uden for Partipolitik, var det netop for at advare mod Tendenser i Retning heraf. Det er rigtigt, at der i vore Formaalparagraffer siges, at vi skal føre Slægtsgaardspolitik, og det har ogsaa gentagne Gange været fastslaaet her i Bladet, men vi har ikke nogen som helst Opgave, der ligger uden for Slægtsgaardenes Omraade paa dette Punkt; dette maa siges saa kraftigt, at det ikke kan misforstaas.

Skulde derfor nogen lægge andet og mere i den vedtagne Udtalelse, bør det atter slaas fast, at naar der ogsaa samme Dag sagdes, at hvis Foreningen kun havde en kulturel Opgave, havde den ingen Interesse! Denne Opfattelse er jo dog nok meget personlig og skal næppe tages alt for højtideligt, idet man aldrig maa glemme, at netop i det kulturelle Arbejde ligger en „Slægtsgaardspolitik“, der ikke er af den mindst væsentlige Betydning. Set rigtigt paa dette Punkt gælder netop Arbejdet: at vække Interessen for den Bondekultur, der nødvendig skulde glemmes for Byernes nyere og stærkt voksende „Kultur“, og skal vi ikke helt miste vor egen, er det vist paa høje Tid at slaas et Slag for Bevarelsen. Kan hælde, at dette ikke er den ringeste „Slægtsgaardspolitik“.

At standse Udviklingen lader sig nu en Gang ikke gøre, og giver vi os til at hale baglæns, frygtes der for, at vi i Stedet for at opnaa den Forstaaelse, vi er ude efter, opnaar det modsatte, og det var næppe Meningen med det hele.

Lad os da enes om at sige, at saa længe der er 70-80 pCt. af Danmarks Jord at faa til Købs for højeste Bud, finder vi, at Slægtsejendommene bør være fredede; saa faar den, der lever til den Tid, se, hvad Udviklingen fører til.

— —
Maa der saa til Slut siges en Tak for den entstemmige Opfordring til Fortsættelse, der forelaa i Aarhus. Men Forholdene har nu artet sig saadan, at jeg fandt Tiden inde til et Skifte; det har været seks gode Aar at arbejde med Foreningen i. Det lykkedes at overvinde dem, saa Foreningen nu staar med en velordnet Økonomi, med et fast og vist stabilt Medlemstal, og med den Erfaring, der vandtes gennem de vaklende Begynderforsøg. Paa dette Grundlag kan der bygges videre og gøres det Arbejde, der skal til for at skabe Respekt om vor Forening; lad saa andre og dygtigere overtage Arbejdet. — Et Farvel bliver det jo ikke. Gennem vort Blad haaber jeg, at vi kan mødes endnu et Stykke Tid, og som Medlem af Bestyrelsen kan der jo ogsaa blive Lejlighed til at tage en Tørn endnu. Jeg ønsker at sige Tak til mine Medarbejdere for godt og loyalt Samarbejde og en Tak til Foreningens andre Medarbejdere for stor og god Indsats, og lad saa i Takken ligge Haabet om, at vor Forening stadig maa virke til Gavn for vor Kultur og til Støtte for dem, der føler at Slægtens Hjem og Jord giver det faste Punkt i Tilværelsen i Mod-sætning til den, der blev rodløs — og maaske bitter.

J. P.

Den gamle Slægtsgaard i Lejre

Hvor er de smukke de gamle Gaarde, som man ser dem paa Billederne her i Bladet. Der falder den gamle Fæstegaard her fra Lejre slemt igenem. Den er ikke præget af Velstand, den gamle Gaard (Matr. Nr. 4a). Men her i disse Stuer har Slægten haft Hjem siden 1749, og maaske længere tilbage — Søn af afløst Far, en Gang Søster efter en Bror, som døde i en forholdsvis ung Alder. Det var Fæstebønder under Herregaarden Ledreborg, Hovbønder paa Herregaardsmarken indtil 1788. Men nu lysnede det, nu skulde Trælleaaget kastes. Der gik vel endda nogle Aar, før det mærkedes. Her i Bjælken over Døren til Bislaget staar mine Oldeforældres Navne skaaret og Aarstallet 1788; mon alligevel ikke det er, fordi Sindet har været fyldt med Forhaabninger, og der er set frem til lysere og friere Kaar, at Navne og Aarstal skulde mærkes.

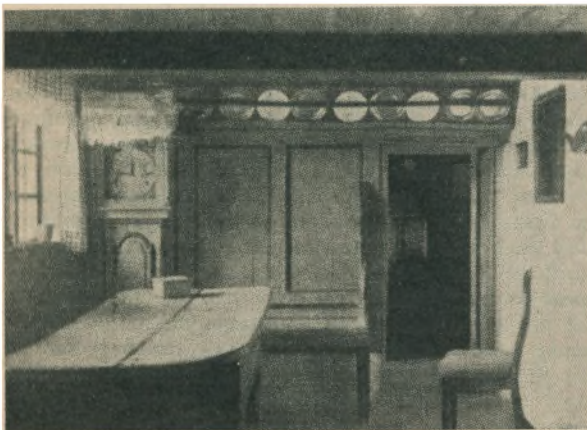
Ved det gamle Bord i Stuen har Slægt efter Slægt spist deres Maaltider, med Husbond efter Husbond ved Bordenden. Den sidste Husbond her i det gamle Stuehus var min Farbroder Peder Nielsen. Han afstod Gaarden til min Broder Hans Peder Nielsen, som fik en ny Gaard bygget paa den anden Side Vejen, og paa en naturlig Maade blev det nu ny Kongsgaard, og da det gamle Stuehus ikke maatte rives ned, kom det til at hedde gl. Kongsgaard. — Hvorfra Navnet har sin Oprindelse, ved jeg ikke, men Gaarden før denne hed ogsaa Kongsgaarden, og det gamle Stuehus her er mellem to og tre Hundrede Aar gammelt. Da den ny Gaard blev bygget 1912-13, blev Udlængerne til den gamle Gaard revet ned. Min Bror flyttede ind i den ny Gaard, men døde efter faa Aars Forløb og efterlod sig tre smaa Børn. — Som det gamle Stuehus staar her med sine Slægtsting og Minder, er det ogsaa med Marken, hvor Forfædrene har gaaet og i Hoveriets Dage vel skullet pløje, saet og høstet efter Arbejdsdagen paa Hovmarken. Fællesdrift var der vel en Del af, eller Fællesskab om mange Ting. Saaledes har Byens Lergrav ligget her paa Marken, hvor alle Byens Folk kunde hente Ler, naar

Midtjællandsk Fæstegaard fra Udskiftningstiden.

de skulde kline deres Huse, og endnu kan det ses, hvor Lergraven har været. Derfra har jeg et Minde, som min Far og Farbroder talte om. Min Farbroder fik Gaarden omkring 1870, og samtidig blev Lergraven lagt ned som Byens Lergrav, men det var ikke let at faa Folk til at forstaa, at de nu ikke maatte hente Ler der, hvor de altid havde hentet Ler — og Peder Nielsen havde mange Kvaler. En Dag, han gik i Marken, saa han, at den gamle Sognefoged fra Møselhøjgaard — Nabogaarden — kom kørende ud ad Markvejen til Lergraven. Peder Nielsen gik hen til ham og sagde, at det maatte han ikke, nu var den Tid forbi, og skulde han bruge Ler, maatte han nu tage den paa sin egen Mark. Men den gamle Sognefoged læssede Ler paa Vognen. Da væltede Peder Nielsen Vognfjældene om, men det begyndte forfra. Sognefogden vilde have Ler. Nu tog Peder Nielsen ham i Armen, og Sognefogden blev bange og sagde: Du slaar vel ikke? Hvortil Peder Nielsen sagde: Nej, aldrig kunde det falde mig ind at slaa Jer (den Gang blev der sagt I til de gamle), men Ler faar I ikke, og saa kørte Sognefogden hjem med den tomme Vogn, — og efter den Tid blev der Fred ved Lergraven.

Her hørte ca. 80 Tdr. Land til Gaarden, deraf 14 Tdr. Land som Udmark, Overdrevsmark, og et lignende Areal hørte til de to andre Gaarde i Byen som Overdrevsmarker. Nu tænkte min Far paa at sætte Bo 1875, og han vilde gerne have de tre Overdrevsmarker, som laa ved Siden af hinanden, og alligevel næsten ikke blev drevet, efterhaanden som de skulde omfæstes, men før han begyndte at bygge paa de fjorten Tdr. Land, som hørte til hans Hjemms Mark, vilde han have Papirerne i Orden paa, at han ogsaa kunde være de to andre Marker sikret, naar der skulde skiftes Fæste. Men alle mulige Hindringer blev lagt ham i Vejen fra Mændene paa de to andre Gaarde saavel som fra Godskontoret. Saa besluttede min Far og Farbroder sig til at rejse til København, ind til Kristiansborg, hvor daværende Lensgreve Holstein-Ledreborg sad i Folketinget, og kom til at tale med ham. Og faa Dage efter kunde min Fader hente Papirerne paa Godskontoret.

„Dagligstuen“ i en midtjællandsk Fæstegaard fra omkr. 1830—40.

Repræsentantskabsmødet

Som det egentlig var at vente, var der kun mødt alt for faa Udsendinge fra Lokalforeningerne. Aarsagen er ligetil: det unormale Foraar og den manglende Arbejdskraft bevirkede, at der ikke kunde afses Tid til en 2-3 Dages Rejse. — Der maa dog ikke rettes Bebrejdelser mod Ledelsen af denne Grund, da ingen kunde vide for 3 Maaneder siden, at alt vilde udvikle sig saa mærkværdigt. Under normale Forhold skulde det være den mest ideelle Tid, færdige med Markarbejdet, endnu ikke begyndt paa Roerne, og den aller skønneste Tid i Aaret. Men lad os haabe, at et saadant Foraar og en saadan Mangel paa Hjælp aldrig mere maa komme igen.

Fra Mødet skal følgende refereres:

Landsformanden bød velkommen og mindedes vor gamle afdøde Konge, der havde vist sig som en saa god dansk Mand som nogen og ikke mindst ved sin stolte Adfærd under Besættelsen gav et Eksempel til Efterfølgelse. Vi ærer hans Minde i Ærbødighed.

Hr. Sagfører Hesselbjerg overtog derefter Dirigentposten og gav Ordet til Formanden, der bl. a. meddelte følgende, idet han gav en Oversigt over Arbejdet i det forløbne Aar:

Medlemstallet pr. 1. Januar 1947 er 4190; der har været en Tilgang af Medlemmer indtil 1. Maj 1947 paa 72. I Aarets Løb har der været 101 Udmeldelser, saaledes at der pr. 1. Maj er 4161 Medlemmer. Siden sidste Repræsentantskabsmøde har været afholdt 3 Bestyrelsesmøder og 5 Forretningsudvalgsmøder. Endvidere har Formanden været ude til 12 Møder i Lokalforeningerne, heraf mest i Randers Amt. Næstformanden og Sognefoged Slemming har deltaget i flere af disse, og den første har afholdt et Par Møder.

Han gav derefter en nærmere Redegørelse for, hvad der var behandlet paa Bestyrelses- og Forretningsudvalgsmøderne, og meddelte bl. a., at der fra den afskedigede Arkivleder, von Antoniewits' Tid forelaa et Par Undersøgelser, der var betalt af Medlemmerne, men ikke udført. Man vedtog derfor, at saafremt Ant. ikke bragte dette Forhold i Orden inden Udgangen af 1946, vilde Foreningen tilbagebetale det indbetalte Beløb og gøre Regres over for Antoniewits.

Angaaende Bladet, der jo nu udkommer en Gang maanedlig, forelaa følgende. Der var indkommet ialt 7097 Kr. som frivillige Bidrag, en Sum, der ikke alene var meget smuk, men som viste, at der virkelig var Interesse for et saadant Bindeled mellem Medlemmerne, og takkede varmt for Resultatet. Der var forsøgt et Samarbejde med Redaktør J. A. Pedersen, Kalundborg, saaledes at denne skulde tage sig af Annoncetegningen samt iøvrigt være rede til at tage ud til Møder i Lokalforeningerne. Herunder lagde Formanden atter Medlemmerne indtrængende paa Sinde at søge at faa de

Foreninger eller Institutioner, hvor de havde Indflydelse, til at støtte Foreningen med en eller flere Annoncer.

Der har været rettet stærk Kritik fra en bestemt Side mod Bladets Indhold — men der har da heldigvis ogsaa foreligget helt andre Toner endda fra flere —, for begge Dele vilde Formanden som Redaktør sige Tak. Til det første bemærkede han, at det ikke var vanskeligt at skabe et Blad, naar der var ubegrænsede Pengemidler og ligedan Tid, men naar det kneb med begge Dele, maatte der komme Stof med, som var „Fyldefoder“; at gøre alle tilpas vilde næppe være muligt for et jordisk Væsen, og der maatte jo ogsaa tages det Hensyn, at det nu een Gang ikke er akademisk uddannede Læsere, der modtager Bladet, men for den største Parts Vedkommende jævne, almindelige Bønder samt ikke mindst de unge, der skal tage Fremtidens Opgaver op, og som ogsaa gerne skulde læse Bladet. Iøvrigt kan jo Medlemmerne selv ved Indsendelse af Stof i nogen Grad bestemme Indholdet.

Formanden sluttede Beretningen med at give nogle personlige Bemærkninger om Foreningen, dens Arbejde og Fremtid og advarede indtrængende mod at tangere Partipolitik af nogen Art. Gjorde vi dette, vilde en saa uensartet indstillet Blanding af Opfattelser uvægerlig føre til Kaos.

Derefter aflagde Næstformanden en kort Beretning om Arkivets Arbejde og kom herunder ind paa den gode Indsats, der var ydet af de to Herrer, Magister Ellekilde og Hr. Arkivar P. K. Hofmansen. Han oplyste, at der var paabegyndt et Undersøgelsesarbejde syd for Grænsen, og at dette uden Tvivl vilde faa stor Betydning ved at paavise over for Hjemmetyskerne, at de slet ikke var af tysk, men som Regel af ren dansk Afstamning. Hvad der hidtil var udført af saadant Arbejde, havde Hofmansen gjort uden at faa Honorar derfor, udelukkende af sin store Interesse for Sagen. Næstformanden redegjorde derefter ogsaa for de lovede Undersøgelser og haabede, at der i det kommende Aar kunde naas det meste af det manglende, men Medlemmerne maatte have Taalmodighed, da det ikke alene hidtil havde været et Pengespørgsmaal, men nu tillige ogsaa et Spørgsmaal om Medhjælp.

Hr. Hofmansen gav derefter en udførlig Beretning om Arkivets Arbejde i Aarets Løb og sagde bl. a.: „Efter at have modtaget Arkivmateriale, der var i den vildeste Forvirring og kun havde den Tid, han kunde levne fra sit egentlige Arbejde, var det givet, at der maatte gaa en Tid, inden han kom saa vidt, at det hele var overskueligt. Dette er nu Tilfældet, og vi arbejder for at naa de lovede Undersøgelser saa hurtigt, det lader sig gøre. Det er ikke saa lige til at faa Arbejdet gjort; der kræves foruden Evnen til at læse de gamle gotiske Bogstaver tillige den Evne til at skrive et klart og tydeligt Sprog. Det første kan læres af de fleste,

det sidste er betydeligt vanskeligere; det er derfor nødvendigt, at jeg saa godt som maa gennemgaa hver eneste af disse personligt, hvilket tager sin Tid. En stor Lettelse for Undersøgelserne er det, naar Medlemmerne vil udfylde de tilsendte Skemaer. Han vilde meget gerne modtage gamle Dokumenter til baade Afskrift og Opbevaring, idet disse laa ganske anderledes sikret i det kgl. Biblioteks Bygning end under en brandfarligt Hjemmegemme. Ligeledes vilde han meget sætte Pris paa at modtage Billeder af Gaardene, baade gamle og nye Billeder. Det vilde betyde et yderst værdifuldt Materiale i kommende Aaringer. Han rettede en varm Tak til Magister Ellekilde for hans Støtte i Arbejdet.

Hr. Ellekilde gav derefter en kort Redegørelse for Opnaelsen af at faa Plads paa det kgl. Bibliotek og haabede inderligt, at der i Fremtiden maatte bliver Raad til at ofre Tid og Penge paa et endnu større Arkivararbejde; der burde f. Eks. oprettes et Arkiv over alle Slægtsgaardenes Historie, saaledes at der var et Sted, hvor man kunde slaa op og se alt, hvad der hørte under disse gamle Hjemms Virke; det var efter Magisterens Mening en meget væsentlig Opgave, maaske den største.

Revisor Foged havde inden Beretningen aflagt det i Bladet for Maj i Aar trykte Regnskab og tilføjet nogle gode Oplysninger til dette.

Efter Frokostpavsen fortsattes Mødet. Der var dog forinden vedtaget, at Bestyrelsen skulde træde sammen og søge at finde en Form for visse Ændringer i Vedtægterne. Dette gjaldt især Kontingentforhøjelse, — eller rettere Kontingentændringen, da ikke alle Omlægningerne betød en saadan, — samt ogsaa et Par uheldigt affattede Punkter i de gamle Vedtægter.

Kl. 2 begyndte atter Forhandlingerne, der indledtes af Ing. Markersen. Han hævdede, at Foreningen nu havde opnaaet at faa sin Økonomi i Orden og mente, at dette var af saa stor Betydning, at man kunde se Fremtiden beroliget i Møde, men Foreningen maatte vise sit Ansigt, maatte give sig til at føre en mere aktiv Slægtsgaardspolitik. Det kulturelle var ikke nok. Overfor saa vigtige Spørgsmaal som Arvelovgivningen og Jordlovsforslagene burde vi allerede forlængst have henvendt os til Regering og Rigsdag og fastslaaet, at vi eksisterede. Han vilde foreslaa, at vi her i Dag udsendte en Udtalelse, der gennem Pressen kunde vise, at vi var vaagne over for Problemet „Slægtsgaardenes Værdi for Samfundet“, og forlagde Forslag til en saadan Udtalelse.

Forslaget fik Tilslutning fra mange i Forsamlingen, og der udspandt sig en livlig Forhandling, hvori deltog Kammerherre Scavenius, Møn, Greve Friis, Lolland, Hofjægermester Cederfeldt de Simonsen, Fyn, Formanden, Gdr. Sørensen, Randers Amt, og Sognefoged Slemming samt Proprietær Lyby.

Man enedes dog tilsidst om den andet Steds staaende Udtalelse.

Der blev nedsat et Udvalg til Revision af Vedtægterne. Men det vedtoges at ændre Kontingentet for det kommende Aar til følgende Satser:

For Ejendomme indtil 20.000 Kr.s Ejendomsskyld 5 Kr. aarligt, derefter gradueres paa følgende Maade: stigende med 1 Kr. pr. 10.000 Kr. Ejendomsskyld indtil 200.000 Kr., samt at regne med den nye Ejendomsskyld.

Valgene blev Genvalg, men ved det konstituerende Møde i Bestyrelsen umiddelbart efter Afslutningen af Repræsentantskabsmødet nægtede Formanden bestemt at fortsætte, hvorfor Ing. Markersen valgtes med 4 Stemmer, 3 faldt paa Næstformanden. Den afgaaede Formand valgtes derefter som Redaktør af Bladet, ligesom han indvalgtes i Forretningsudvalget sammen med Formanden og Næstformanden.

Det vedtoges at afholde næste Aars Repræsentantskabsmøde i Odense samt at lade Bestyrelsen bestemme Tidspunktet.

Mødet sluttede med, at Formanden bragte de Mødet en Tak samt rettede en Tak til Kontorleder, Revisor, Arkivar og ikke mindst til Hr. Mag. Ellekilde, uden hvis Støtte og Interesse vi aldrig havde opnaaet at komme ind paa det kgl. Bibliotek med vort Arkiv.

Det vedtoges at udsende følgende

Til

Folketingets Udvalg vedr. Jordlov.

Som Formand for dansk Slægtsgaardsforening tillader jeg mig at meddele, at der ved Foreningens Repræsentantskabsmøde den 17. ds. i Aarhus enstemmigt blev vedtaget følgende

Udtalelse:

„Medlemmer af „Dansk Slægtsgaardsforening“s Repræsentantskab, samlet til Møde den 17. Maj 1947 i Aarhus, udtaler, idet Foreningens Opgave i særlig Grad er at opnaa Lovgivningsmagtens Støtte til, at Slægtsgaardene forbliver i Slægtens Besiddelse, navnlig ved hensigtsmæssige Arveregler for Landejendomme, og ved Lovregler til Hindring af, at Ejendomme gøres til Genstand for Spekulation — i Anledning af Dagens Spørgsmaal om Arve- og Jordlove,

at Foreningen maa hævde, at der i Arveregler for Slægtsgaarde maa sikres Ejernes Ret til at bestemme, hvem af Slægten der skal være Arvtager, samt Ret til at overdrage Ejendommene til Arvtager paa billige økonomiske Vilkaar, og

at Foreningen maa hævde, at Slægtsgaarde bør have Ret til den Beskyttelse, at der fra saadanne Ejendomme ikke kan eksproprieres eller ved Ejerskifte til Slægt ikke kan fratages Jord til Brug eller Fordel for andre Landbrugsejendomme“.

Det er paa ingen Maade Hensigten at ville søge Monopoler for Slægtsgaardsejerne — tværtimod. Det er kun Hensigten at søge Lovgivningsmagtens Støtte til, at saadanne Ejendomme ogsaa fremtidigt

Lægsgaard i Vinding Sogn

Lidt om den gamle Gaards Historie i Anledning af Ejeren Knuds Lægsgaards 80 Aars Fødselsdag den 15. April.

„1664 fik Anna Lægsgaard sin Mæle igen, efter at hun havde været maalløs i syv samfulde Aar, hvorfor jeg gjorde Taksigelse af Prædikestolen i Vinding Kirke“.

Den taknemmelige Præstemand, som skrev saaledes i sin Embedsbog hed Andreas Jacobsen Hege-lund. Og alene for dette lille Bidrag til en Gaards Historie er man ham Tak skyldig.

Hvad Gaardens Navn betyder, er ganske usikkert. Dr. Marius Kristensen har sagt mig, at den udmærket kan være opkaldt efter en Lægdsmand; at der intet d findes i Ordet, betyder intet. Forleddet kan ogsaa være et Personnavn; men allersnarest er det et Naturnavn. Man bestyrkes i denne Mening ved at erfare, at Navnets allerældste Form fra 1610 er Lexsig; hvor sig i hvert Fald betyder fugtig Eng, og Forleddet kan være ganske det samme som Forleddet i Marknavnet Leggertoft i Øster Ramskov. Nabogaardenes Navne er ogsaa gamle Naturnavne: Junge, Moesgaard, Koldkjær, Sogager, Sig m. fl.

— Der var sjældent nogen Stabilitet over Slægterne i den gamle Gaard; kun i det 19. Aarhundrede besiddes Gaarden i tre Generationer af samme Slægt. Men i Kirkebogen henføres en Mængde Mennesker til Lægsgaard. — Mikkel hed Manden i Gaarden 1610 og 1631, 1647 Christen Lassen og nogle Aar senere Niels Pedersen, hvis Kone Maren Jørgensdatter var fra Tyregaard. Deres Landgilde

kan bevares for Slægten, dels fordi Slægtsgaardene derved holdes udenfor Jordspekulation, dels fordi Slægtsgaardsejerne ved deres Ansvar overfor Forvaltning af en fra Fædrene arvet Landejendom uvilkaarligt ogsaa i særlig Grad føler deres Pligter og Ansvar overfor Samfund og Fædreland, og dels fordi en Slægtsgaard ikke alene er et fast Staasted for selve Ejeren, men ogsaa for de Medlemmer af Slægten, som derfra udgaar til andre Erhverv.

Til Bevarelse af en Slægtsgaard for Slægten er det derfor naturligt, at Foreningen for dets Medlemmer søger Lovgivningsmagtens Støtte til paa lempelige Vilkaar at kunne lade Gaarden gaa i Arv, og til at Jordarealet ved Ekspropriation eller ved Ejerskifte ikke tvangsmæssigt formindskes ved Afgivelse af Jord til andre Landbrug.

Ærbødigst

Paa Slægtsgaardsforeningens Vegne

H. M. Markersen.

1663 var 2 Ørle Korn, 2 Pd. Smør (ca. 29 kg), 1 Lam, 1 Gaas, 2 Høns og 20 Æg. Hartkornet ansattes til 5 Tdr. — 1678 hed Fæsteren Edel Christenskone; hendes hele Besætning var 1 Ko og 2 Faar, saaledes opgivet til Skattevæsenet. Denne Edel henses til Jordspaaakølse, fordi hun — i Vildelse — havde hængt sig.

Landmaalerne forefandt 1683 17,3 Tdr. Land under Plov og „ond Græsning“ til 3 Høveder. Fæstebonden hed dette Aar Jens Lauritsen.

Af disse Personnavne kan der ikke konstrueres noget som helst. Hvad man kan slutte, er kun dette, at ingen Slægt blev knyttet fast til Gaarden. Det samme gør sig gældende i det 18. Aarhundrede. Anders Christensen og hans Kone, Elle Pedersdatter, boede i Gaarden nogle Aar og havde mange Gange Barn i Kirke, men ingen af Børnene fik Gaarden.

Efter Anders fulgte Poul Pedersen, som 1754 efterfulgtes af Niels Pedersen fra Tusholt. Denne Mand var to Gange gift, sidste Gang med Maren Madsdatter fra Toustrup, som overlevede ham og giftede sig med Chr. Johansen. Børn blev der ingen af. Men Maren havde en Broderdatter fra Toustrup hos sig som Plejedatter. Hun hed Karen og blev 1816 gift med Poul Andreassen fra Spaa-bæk. Dette unge Par fik Lægsgaard, som nu var Selvejergaard, hjemkøbt fra Tvis Kloster 1803. Poul Andreassen efterfulgtes af sin Søn og Sønnesøn, hvilken sidste solgte Gaarden 1899 til Knud Lægsgaard, som altsaa snart har haft Gaarden et halvt Hundrede Aar.

Den Poul Andreassen'ske Slægt er talrig paa Medlemmer og har bevaret gode Slægtstraditioner, som bl. a. Kræ Tavlborg, Aulum, i rigt Maal har øst ud af til H. P. Hansen. Saaledes Historien om, hvorledes han selv som lille Dreng døde og blev lagt paa Straa, men levede op igen til senere Berigelse for Oldgranskning og Plantningssagen i Vestjylland. En god Historie er ogsaa den om Bedstefaderen, Poul Andreassen, der laa henne i Napoleonskrigenes Slutfase saa længe, at han, da han nogle Aar senere vendte tilbage, var ukendelig for Hustru og Barn, formedelst den frodige Skægvækst, han havde anlagt.

Den nuværende Ejers Døbenavn er Knud Hundkjær Jensen, og han er, som Mellemlavnet røber, fra Nabogaarden Hundkjær. Hans Hustru, Mariane, som han mistede 1944 efter 42 Aars Ægteskab, var ogsaa af en gæv gammel Vindingsslægt. — Af Ægteparrets fem Børn er en Søn død, to Børn har Ejendom i Vinding og en Datter, Marie, er hjemme hos sin aldrende Fader og enes smukt med ham om Gaardens Drift.

Fra den gamle Bondegaard er der i Aarenes Løb udskilt adskillige Ejendomme, hvoriblandt Kjærgaard og Sønnen Jens Peder Jensens smukke Gaard Bækthøj.

Knud Lægsgaard er en fin kultiveret Bonde, stille og nobel i hele sin Færd. Han er afholdt af alle Naboer og Sognefæller, som paa hans 80 Aars Dag af Hjertet ønsker ham en lys og fredfyldt Livsaften.

Esbern Jespersen.

Nordboerne i Grønland forsvandt ud af Historien antagelig engang i det 16. Aarhundrede, og dermed ophørte for et Tidsrum af flere Hundrede Aar enhver Form for Landbrugsvirksomhed derude. Den gamle, nordiske Bondekultur afløstes helt af den eskimoiske Jæger- og Fiskerkultur. Eskimoerne slog sig fortrinsvis ned ude ved Kysterne, og alt Liv ophørte inde paa Nordbogaardene, hvis Bygninger sank sammen, og hvis Marker lidt efter lidt groede til med Pilekrat.

Efter at den danske Kolonisation var begyndt med Hans Egedes Ankomst til Landet 1721, blev der saa smaat forsøgt med lidt Kvægavl og Havebrug, saaledes var Hans Egede selv ivrig derfor; men det var dog først i 1780, at det første alvorlige Forsøg paa at genoplive Middelalderens Landbrug i Grønland blev foretaget. I dette Aar slog en Nordmand, Anders Olsen, der i en Aarrække havde opholdt sig i Grønland, sig ned ved Nordboernes gamle Bispegaard, Gardar (nu Igaliko), en af de allerbedste Nordboplads. Anders Olsen startede her et ubetydeligt Kvæghold, og hans norsk-grønlandske Efterkommere — Anders Olsen var grønlandsk gift — og enkelte grønlandske Familier flyttede til, fortsatte trods alle Vanskeligheder sejt og ikke uden Held Kvægavlerhvervet. Der udviklede sig her ved Igaliko en hel lille Kvægavlerklan, der i væsentlig Grad kom til at adskille sig fra den øvrige Befolkning. Igaliko-Bønderne har stadig, til den Dag i Dag, ligget i Spidsen med Kvægavlen i Grønland, med 20-30 Kreaturer, en væsentlig Procentdel af Landets samlede Kvægbestand, der i en Aarrække har været 50-60 Stykker.

Foruden ved Igaliko blev der fra o. Midten af forrige Aarhundrede forsøgt med Kvægavl ved Narssak, nord for Julianehaab, hvor der stadig er ret stort Kvæghold, ligesom de danske Embedsmænd ved de sydlige Kolonier i Reglen havde 1 à 2 Køer og nogle Geder. Men bortset herfra indskrænkede Landbruget i Grønland sig i hele det 19. Aarh. til lidt Havebrug.

I Aaret 1906 begyndte den initiativrige grønlandske Præst, Pastor J. Chemnitz, Forsøg med Faareavl (med færøske Faar) ved Frederiksdal, tæt ved

En grønlandsk Nybygger og hans Familie foran deres Hus.
Forfatteren fot. 46.

NUTIDS LANDBRUG

Af Museumsinspektøren

Kap Farvel, og hermed var Begyndelsen gjort til den moderne Epoke i Grønlands Landbrug, hvor Faareavlen er den altbetydende Faktor. I de følgende Aar forsøgte enkelte andre sig med Faarehold; men rigtig Gang i Faareavlen kom der dog først, da Staten i 1914 oprettede en Faareavlsstation ved Julianehaab. Til denne Station, hvis Leder var Løjtnant I. Walsøe, blev der fra Island importeret 175 Faar, der kom til at udgøre Hovedstammen i den grønlandske Faarebestand.

Siden da er der, i Løbet af godt 30 Aar, sket en kolossal Udvikling indenfor det grønlandske Landbrug — hvis Leder nu er Faareavlsbestyrer, Landbrugskandidat K. N. Christensen — og ganske særlig indenfor Faareavlen, ikke mindst under den sidste Krig. Antallet af Moderfaar anslaaes i Efteraaret 1945 til ca. 16,000, hvoraf alene de 15,000 i Julianehaabs Distrikt, Nordboernes gamle Østerbygd. I Dag er Faareavlen et af Grønlands vigtigste Erhverv, og det er betydelige Værdier, der herigennem tilgaar det grønlandske Samfund. Med denne næsten utrolige Udvikling forholder det sig — kort fortalt — som følger:

Ved Faareavlsstationen — eller rettere Stationerne; der er i 1930 oprettet yderligere een ved Godthaab — har man lige fra Starten arbejdet paa at forbedre den oprindelige Faarestamme, hvorved der efterhaanden er udviklet en til Grønland særlig tilpasset, udmærket Faaretype. Sammesteds foregaar Forsøg med Jorddyrkning for at finde de bedste Metoder til Jordens Behandling, og de mest egnede Planter, et overmaade vigtigt Arbejde i et Land, hvis Jordbund og Klima lægger Planteavlen saa store Hindringer i Vejen. Paa Faareavlsstationerne gives der ogsaa Undervisning i Faareavl og andet Landbrug til unge Grønlændere, der saa efter endt Uddannelse flytter ud i Distriktet og begynder selvstændigt Erhverv som Faareholdere, til at begynde med med en Flok Faar til Laans fra Faareavlsstationen. Det er denne Udflytning, der begyndte i 1920erne, og som i de senere Aar er foregaaet i stærkt Tempo, der har betinget Faareavlens store og hurtige Opsving. En lang Række af de bedste Pladser i Julianehaabs Distrikt og enkelte i Frederikshaabs og Godthaabs er nu beboet af driftige grønlandske Faareholdere. De fleste af disse Folk klarer sig økonomisk godt, ja enkelte maa efter

IG I GRØNLAND

nd. mag. C. L. Vebæk

grønlandske Forhold betegnes som velstillede, med Flokke paa 6-700 Faar, foruden andre Husdyr. Overalt paa Fjeldene og i Dalene kan man træffe Faar, i Egne, der indtil for faa Aar siden laa næsten øde hen, og nede ved den grønlandske Landmands Gaard græsser i Reglen 1-2 Køer og et Par islandske Heste, nogle Høns løber omkring, og maaske har han ogsaa et Svin eller to. Antallet af andre Husdyr end Faarene er dog ikke stort og vil — maaske bortset fra Hønsene — næppe nogen Sinde blive betydeligt. Erfaringerne viser, at det er forbundet med store Vanskeligheder og for lidet rentabelt at holde Kreaturer og Svin i større Tal; om nogen Genopliven af Nordboernes store Kvægbesætninger vil der sikkert aldrig blive Tale.

De Steder, hvor vore Dages grønlandske Bønder bosætter sig, er næsten uden Undtagelse de samme, hvor i Middelalderen Nordboerne havde deres Gaarde. Ved Siden af eller paa den gamle Hjemmemark ligger de moderne Bygninger, der for Udhusenes Vedkommende i Reglen er bygget af Sten og Græstørv ganske som Nordboernes. Boligen derimod er i Reglen opført af Træ, ligesom de moderne Grønlanderhuse i Kolonierne. Ved Gaarden findes næsten altid en Have, hvor der dyrkes hurtigtvoksende Havesager, der i gunstige Aar kan give pænt Udbytte. Almindeligt dyrkede i de grønlandske Haver er Radiser, Gulerødder, Salat, Spinat, Kørvel, Grønkaal og Rabarber. Af nok saa stor Betydning er dog Dyrkningen af Roer — særlig Majroer og Bortfelder — og Kartofler. De første har man med udmærket Resultat dyrket i mange Aar, nærmest som en Haveplante, til Menneskeføde. Kartoflerne derimod er først kommet rigtigt frem i de senere Aar; men denne nyttige Plante er blevet et værdifuldt Tilskud til Befolkningens Ernæring, og der gøres fra dansk Side et stort Arbejde for at fremme Kartoffelavl. Af væsentlig Betydning for det grønlandske Landbrug er det, at flere større Arealer i de sidste Aartier er taget under Kultur og nu fortrinsvis bærer Græsafgrøder. Ganske vist findes der rundt om i Dalstrøgene ikke saa lidt Græs; men da det er nødvendigt at have store Kvanta Hø til Vinterfoder, er det vigtigt at have store og gode, indhegnede Græssletarealer, helst lige ved Husene.

Medens de grønlandske Bønder selv forbruger alt,

hvad deres Jordbrug og Kvæghold kan frembringe, er det kun en forholdsvis ringe Del af deres store Faareavl, der indgaar i deres eget Forbrug. Hvert Efteraar sendes fra alle Nybyggerpladser i Julianehaabs Distrikt store Mængder Slagtefaar til Slagteriet i Julianehaab, hvorfra de slagtede Dyr for største Delen forsendes til Kolonierne nordpaa langs Kysten, hvor Kødet anvendes til Vinterforraad. At det drejer sig om store Kvanta og betydelige Værdier fremgaar af Tallene for 1945, hvor der opsendtes ca. 45,000 kg Lammekød. Særlig under Krigen har man desuden gjort store Fremskridt med Anvendelsen af Affaldsprodukterne. I 1944 fremstilledes ved Julianehaab 4000 Daaser Leverpostej à $\frac{1}{2}$ kg, 4000 Daaser Lammesylte à $\frac{1}{2}$ kg, 10,000 kg Rullepølse og 13,000 kg røget Kød. Ogsaa Faarenes Uld er nu blevet en stor Artikel. Under Krigen er der blevet spundet og farvet ca. 2000 kg grønlandsk Uld.

Det grønlandske Landbrug og særlig dets Hovedbestanddel, Faareavl, er nu en økonomisk Faktor af den største Betydning for Landet, og denne Betydning vil ikke blive mindre, naar de store Fremskridt er gennemført, der er planlagt til de nærmeste Aar. Det er Hensigten at opdyrke flere Arealer, at udsende gode Markredskaber til de grønlandske Landmænd, at udbygge Faareslagteriet med et Fryseværk, at udvide Fabrikationen af Konserver, fremstillet af Faareprodukter, at søge Ulden bedre udnyttet o. s. v. Ikke mindst væsentlig er den Forbedring af Landmandsuddannelsen, der er planlagt gennem udvidet teoretisk Undervisning, gennem et Faareholder-Blad o. s. v.

Det Spørgsmaal vil maaske interessere nogle, om der skulde være Muligheder for danske Landmænd oppe i Grønland; men hertil kan kort svares, at det er der ikke. Nogle faa Foregangsmænd vil der maaske kunne blive Tale om, ikke om nogen egentlig dansk Nybyggervirksomhed; dertil er Mulighederne i Grønland simpelthen for smaa og for faa, og de, der er, bør forbeholdes den indfødte Befolkning, som man maa ønske Held og Lykke i de kommende Aars Arbejde indenfor dette Erhverv.

Februar 1947.

Faarene samles ved Efteraarstide.
Forfatteren fot. 45.

Lærer Hans Larsen, Nexø:

Da Pietismens Præster vilde omvende Bornholmerne

Religiøse Forhold paa Bornholm i Midten af 1700-Tallet

For agtværdige Borgere udi Kiøbstaden Rønne, som en Dag i Anno 1743 tilfældigt passerede Byens Raadstue med dens fire Tingstokke, udspillede paa dette Lovens hellige Sted et Oprin af sliq usømmelig Karakter, at Menigmand maatte korse sig langt ind i Ærbarhedens Kroge over, at Guds Tjenere kunde gebærde sig paa saadan uanstændig Vis.

Uden for stod Øens ellers saa respektable Provst Jens Buchhave og trippede nervøst og ophidset paa de toppede Brosten. Aarsagen til den embedsmæssige Uro var, at der nede fra Tinghusets mørke og fugtige Kælder tonede Salmesang og Messe fra en kraftfuld Røst, som meddelte de provstelige Øren, at hans Kollega, tidligere Hjertensven, men nu p. G. af visse Uoverensstemmelser ligesaa svorne Fjende, Præsten Andreas Agerbech, hjemmehørende i det to Mile fjærne Kald i Klemens Sogn, var paa Spil.

Undertiden afbrødes den underjordiske Sjølehyrdes salvesfulde Ordflom af en hjerteskrærende Graad, thi Patienten var i dette Tilfælde en ung Kvinde, der nylig havde aflivet sit Spædbarn for at skjule sin Skam og Skændsel for denne Verdens skadefro Forargelse og vellystne Sladder. Hun var for denne desperate Gerning af den af Gud indstiftede Øvrighed ubarmhjertigt henvist til at slutte sin Ulykke for Rakkermændens Sværd paa Byens Galgebakke . . .

Intermezzoet blev efter Provstens Indsigelse i første Omgang stoppet af Raadstuens Bysvend. Imidlertid havde Provsten ganske undervurderet sin Modstander, thi i afbændig Vrede over Forbudet for Klemenskerprælaten ud paa Gaden med bøjede Horn og gik løs paa sin Forsatte med en Skyldregn af uhøviske Skældsord, hvoraf de tilstedeværende bl. a. noterede sig Udtrykket: „Din forbandede Kanaljeprovst“, som det saftigste, ligesom man ogsaa saa Provstens høje Hat starte fra sin behørig Plads paa den embedsmæssige Isse og i forceret Glidflugt synke ned i Stenbroens glinsende Ælte. Efter Provstens senere Paastand bag Rettens Skranke skulde endog omtalte Hattespring have den hidsige Kollegas voldsomme Haandelag til Aarsag, et Postulat, som denne dog benægtede.

Overfor dette Tordenvej maatte Provsten give fortabt og retirere, hvorefter Duellens Sejrherr sammen med et Par Ledsagere manifesterede Triumfen ved at fortsætte den afbrudte Messe paa Aastedet under aaben Himmel. Den stærke Oplevelse maa have virket som Reklame for de sammenstimlede Mennesker, thi Vækkelsesmødet skal endog have sluttet med, at flere lod sig omvende og gjorde Knæfald paa Stedet for den sjælelig saavel som fysisk overlegne Prædikant.

Paa denne effektfulde Maade holdt Pietismen sit Indtog i den bornholmske Hovedstad. Pietismen var en religiøs Bevægelse, der stammede fra tyske Universiteter. Dens Lære gik ud paa at omvende Mennesker til en inderligere Fromhed og — som Følge deraf — bedre udvortes Levned. I vort Lands Historie husker man bedst denne Bevægelse paa, at den midlertidigt fandt Indpas ved Enevoldskongen Christian VI's Hof og lagde sin klamme Haand om Professoren og Spasmageren Holbergs uanstændige Komedier.

Pietistpræstens Dommedagsprædikener i Klemens Kirke

Hvad Pietismens bornholmske Høvdning angaar, da synes hans Virksomhed som Forkæmper for denne religiøse Ide nøje at svare til den Ilterhed, han lagde for Dagen i det nys skildrede Oprin. Ingen bornholmsk Prædikestol er blevet betraadt af en Præst, der forstod at anvende drastiske Midler bedre en Præsten Agerbech. Fra Stolen i Klemens højtliggende Kirke sovlede han Død, Ulykke og evig Skærsilds Pine over sin syndige Menigheds Hoved. Om hans Veltalenhed staar endnu Gny i Folkemunde og gamle Beretninger, som ved at fortælle, hvorledes han i timelange Prædikener holdt Menigheden vaagen ved Anvendelsen af krasse — til Tider ligefrem uhumske — Gloser hentet fra de værste Kipper. Hans Dommedagstaler var en Torden, der varslede en syndig Verdens Undergang. Ophold gaves der ikke ret mange af, naar han talte, fandtes et saadant dog nødig en sjælden Gang, da lod Pausen sig undertiden udfylde med en svag, rindende Musik, idet denne Præst havde for Vane — hvad man maatte tilgive — at medbringe Kammerpotten paa Prædikestolen, ligesom han undertiden maatte standse Fyrværkeriet for at løfte Parykken og tørre Sveden af sin ædle Pande. Efter Prædikenen plejede han at skifte Inderlinned bag Alteret. Som illustrerende Eksempel paa den specielle agerbech'ske Terminologi, skal her anføres et Brudstykke af et Referat fra en af hans polemiske Prædikener, hvor Kanonen var rettet mod Provst, Biskop og Kommandant: „Lad blot en Sort, en Hvid og en Rød komme til mig, jeg har Mod og Forstand, og Forstand har jeg af Biblen her. Skide være med dem!“

Christian VI holdt Haanden over den voldsomme Præst

Præsten Agerbech var Søn af en Hjulmand i Varde. Som ung studerede han baade Medicin og Teologi, og efter Eksamen drog han til Universitetet i Halle, Pietismens Højborg, hvor han blandt andet søgte at tage Dok-

torgraden ved en Afhandling bestaaende af en besynderlig Sammenblanding af Teologi og Lægekunst, men opnaaede ikke at faa den antaget. Senere blev han kaldet til et Kapellanembede i Frederikshald i Norge, hvor hans Stridbarhed allerede gav sig saa voldsomme Udslag, at Nordmændene indankede ham for en Provsteret. Han slap dog fri for Tiltale ved at forelægge sin Sag for Christian VI, som synes at have næret en vis Sympati for den iltre Præst og ved denne og flere andre Lejligheder holdt Haanden over ham — maaske tilskyndet af sine egne Sværmerier for Pietismen. Agerbech blev dog forflyttet til Poulsker paa Bornholm. Her prædikede han Pietismens Budskab og ikke uden Held, idet flere af Øens Præster samt selveste Amtmand Urne sluttede sig til hans Lære. Ved Siden af Prædikantvirksomheden øvede han ogsaa Lægepraksis, han brystede sig overfor sine Sognebørn med i sin Ungdom at have konsulteret Christian VIs kongebaarne Legeme samt flere fornemme Personers ved Hoffet. Mere chokeret end over slikt Præsteri blev dog hans Sognebørn i Poulsker, da han under et Sygeleje lod Kirkens hellige Daabsfad hente for at tage det i Anvendelse som Bækken!

Hans Fremfærd i Poulsker saavel som andre Steder skabte Splid og Spektakel, ikke blot indenfor Sognet, men ud over hele Øen, og det er lidt af en Gaade, om hans Forflyttelse til det større Klemenskerkald var at opfatte som en Forfremmelse eller som et lempeligt Forsøg fra Kongens Side paa at skaffe Ro om hans Person.

Med Hensyn til Episoden foran Rønne Tingstue da af fødte denne en Række Retsmøder, hvor Agerbechs Temperament kom til velkendt Udfoldelse. Sagen endte til sidst for en kirkelig Kommission i København, som idømte Klemenskerpræsten en stor Bøde for Opsætsighed mod Biskop og Provst, usømmelig Mund saavel paa Prædikestol som i Retten. Men — atter greb Christian VI ind til Fordel for Agerbech, idet Kongen naadigst slog en Streg over Bøden og nøjedes med i Stedet at tildele sin Undersaat, men Trosfælle, en formel faderlig Formaning!

En Lovprædiken over Kongen paa 130 Sider

Med dette nye Bevis paa kongelig Gunst vendte Agerbech tilbage til sit Embede i Klemensker, hvor han med lettet Hjerte holdt Lovprædiken over Majestæten, der atter havde skærmet ham mod „myndige Fjenders Vold og Magt“. Prædikenen sendte han til Kongen under følgende svulmende Titel: „De umælende Bæsters billigste Suk over Landets ubændigste Synder“ — den fyldte 130 tætskrevne Blade!

Kort Tid efter døde imidlertid Chr. VI og med ham den beskyttende Hønevinge over Pietistpræsten. Denne var ikke blevet klog nok af Skade, men rumsterede videre mod Gud og Hvermand, deriblandt baade Kommandant og Vicekommandant. Men nu fik Agerbech at mærke, hvorledes Vinden havde vendt sig. Først fik han tildelt en skarp „Næse“, og — da det ikke hjalp — lod Frederik V ham degradere til Garnisonspræst paa Christiansø. Men heller ikke paa denne lille Plet kunde Præsten tøjle sin usømmelige Mund, og allerede efter et Aars

Forløb maatte man afskedige ham. Med afklippet Præstekrave søgte han at tjene til Brødet ved at øve Lægepraksis i Svaneke, hvor han endte sit stridbare Liv i Ensomhed og Fattigdom i 1770. Ikke engang Pietist-Venerne fra Præstetiden vilde have noget med ham at gøre paa det sidste.

Klemenspræsten Agerbech er en af de mærkeligste Præsteskikkelser i Bornholms Historie. Uanset hans Forryndelses Indhold maa man lade ham, at han var en glødende Forkæmper for den Sag, der var hans. Han var aldrig bange for at revse uanset Persons Anseelse, og man ved ogsaa mere fordelagtigt at sige om ham — saaledes var han ivrig for at lære baade Voksne og Børn i Menigheden at læse og skrive. Men han er det sørgelige Exempel paa den Type Idealister, der i den Grad mangler demokratisk Maadehold, at det hele endte i vildt Kværlanteri til Skade for Sagen.

Det er før nævnt, at det dog lykkedes Agerbech at faa Tilhængere blandt Kolleger. Synderlig mange har det næppe været, men dog tilstrækkeligt til, at Bølgegangen endnu holdt sig et Stykke Tid efter hans Afskedigelse.

Mordforsøg paa en pietistisk Præst

Af disse synes Præsten Povl Schor i Nylars, senere Vestermarie dog, at have gaet frem med mere Sagtmodighed end den landsforviste Leder. Povl Schor maatte i 1741 lide en urimelig haard Skæbne for sin pietistiske Tro. Han havde i nogen Tid holdt en Kvinde fra Arnager borte fra Nadveren, uvidst af hvilken Grund, men Bandlysningen fik Blodet til at koge saa stærkt i Kvindens Aarer, at hun en Dag mødte op i Præstegaarden med den frygtelige Beslutning at ekspedere Præsten til en anden Verden, og da Præsten ikke var hjemme, lod hun sin Hævn svale ved at skære Halsen over paa hans uskyldige Søn, der var 5 Aar gammel. Præsten tog sig naturligvis Tabet af Sønnen meget nær, men lagde sig dog Skrifteus Ord om, at Hævnen hører Gud til, paa Sinde og gik i Forbøn for Mordersken, saa hendes Straf blev mildnet til Bødepaalæg og offentlig Skrifte i Kirken. (Faa Uger senere føjedes endnu en Sorg til, Povl Schor mistede igen en Søn, som 6 Uger gammel blev ligget ihjel af Barnepigen.)

Menigheden truede med at boykotte Gudstjenesten . . .

I Agerbechs tidligere Kald i Klemensker magtede hans Efterfølger, Præsten Thomas From, som ogsaa var Pietist, ikke at vedligeholde den pietistiske Arneild. Hans Helbred var ødelagt fra den tidligere Virksomhed paa Christiansø, saa han maatte have en Kapellan til Hjælp. Til denne Bestilling antoges den unge Jørgen Koefoed, der var født i Sognet. Efter Froms Død fik Jørgen Koefoed hans Embede og søgte at gaa i Agerbechs Spor, men slap daarligt fra det, idet der opstod en stærk Opposition blandt Menigheden imod ham. En Dag maatte Præsten døje den Forsmædelse at finde et anonymt Skændskrift opslaaet paa Gaardens Port, hvori har blev kaldt for „en

(Fortættets Side 12.)

Rasmus Nielsen:

Bondevennernes Selskabs Historie

(1846—66)

II.

Kort efter Tronskiftet 20. Januar 1848 holdt Bestyrelsen for Bondevennernes Selskab nogle Møder, hvori den besluttede at give sig af med politisk Virksomhed, for at dens Program kunde blive gennemført, da der var Udsigt til, at der skulde vælges en lovgivende Forsamling.

Selskabets Program blev nu udvidet med følgende: Almindelig Valgret, Etkammersystem og suspensivt Veto, Tale-, Trykke- og Foreningsfrihed.

Bestyrelsen udarbejdede et Forslag til en Valglov, som 18. Marts 1848 blev sendt til Distriktsformændene. Det lignede meget Valgloven til den grundlovgivende Rigsforsamling af 7. Juli.

To af Bestyrelsens Medlemmer blev optaget i Martsministeriet, som blev dannet 22. Marts, og udtraadte saa af Bestyrelsen. Tscherning blev Krigsminister og Lehmann Minister uden Portefølje. Gleerup var blevet Sekretær og derfor udtraadt af Bestyrelsen. Drewsen udgik af den paa Grund af vedvarende Svagelighed.

Balthazar Christensen blev valgt til Formand. Bestyrelsen udtalte sig 23. Marts for Medlemmerne om Ministerskiftet og sluttede med et Leve for Kongen, det ny Ministerium og Danmark.

22. April 1848 udmeldte Jespersen sig af Bestyrelsen, da han ikke havde Tid til at deltage i dens Møder. Der var saa nu kun 2 Bestyrelsesmedlemmer tilbage: B. Christensen og Povelsen.

De indbød Medlemmerne til en Generalforsamling 25. Maj i København for at vælge ny Bestyrelsesmedlemmer. Der mødte 120 Mænd fra Øerne. B. Christensen foreslog, at den valgte Bestyrelse kun blev midlertidig, da denne Forsamling ikke var stor nok til at vælge Bestyrelse; senere vilde Distriktsformændene blive sammenkaldt for at foretage Bestyrelsesvalg; — men dette skete dog aldrig.

Han foreslog nu følgende 3 ny Bestyrelsesmedlemmer: Proprietær Thalbitzer til Katrinebjerg, Fabrikant og Gdr. Madsen til Vintre Mølle og Gdr. Ole Nielsen til Havsgaard; de boede alle nær ved København. Forsamlingen tiltraadte Forslaget. — Selskabets Program begyndte nu at opfyldes. Ved Forordningen af 5. Maj 1848 fik en Husmand Ret til at beholde sine voksne Børn i Hjemmet og til at optage sine Forældre, Svigerforældre eller Svigerbørn i det.

Ved Forordningen af 27. Maj 1848 blev Husmandshoveriet, bl. a. det saakaldte Ugedagsarbejde

paa Herregaarden i Stedet for Husleje, og Herremændenes Ret til at revse Husmændene afskaffet. Husmændenes Kaar blev nu forbedret ikke saa lidt.

Tscherning sørgede som Krigsminister for, at almindelig Værnepligt blev indført 23. September 1848. Lov herom blev udsendt 12. Februar 1849. Enhver værnepligtig kunde dog stille en anden i sit Sted. Stillingsvæsenet blev ophævet i 1868. —

7. Juli 1848 udsendte Regeringen en Lov om Valg af en grundlovgivende Rigsforsamling, som skulde bestaa af 114 i Enkeltmandskredse folkevalgte Mænd og 38 kongevalgte. Valget blev fastsat til 5. Oktober.

Bestyrelsen vedtog enstemmigt 13. August at erklære, at den ikke kunde tilraade Valg af de Mænd, som i Stænderforsamlingerne havde stemt for de kongevalgte, uden for saa vidt ikke mere demokratiskindede Kandidater kunde skaffes, og at den vilde efter Evne bidrage til det bedst mulige Udfald i demokratisk Retning af de forestaaende Valg.

Den opfordrede sidst i Juli alle valgberettigede til at lade sig optage paa Valglisten; man skulde nemlig selv melde sig.

Den opfordrede Distriktsformændene til at danne Valgkomitéer for hvert Valgdistrikt. De skulde sørge for at opstille Kandidater ved Valget. Hvis de ikke selv kunde skaffe saadanne, kunde de henvende sig til Bestyrelsen, der ogsaa gerne ønskede at faa Besked om, hvem der var opstillet i de forskellige Kredse.

I mange Valgkredse paa Øerne fulgte man Bestyrelsens Opfordring og dannede Valgkomitéer, som opstillede Kandidater. I 11 Valgdistrikter sørgede den for, at der blev opstillet Kandidater.

I Sommeren 1848 gjorde Bestyrelsen og Distriktsformændene et stort Arbejde for at faa Bondestanden til at interessere sig for Valget, da den nu var blevet ligestillet med de andre Stænder i politisk Henseende.

Bestyrelsen holdt Møder i Holbæk, Roskilde, Sorø (20. Septbr.), og paa Lolland og Falster.

Den udsendte 29. September et Opraab til Vælgerne af Bondestanden: „Et Alvorsord til Eder. I er i Tal de langt overvejende, Eder er det derfor, der ved den Maade, hvorpaa I røgte Eders Gerning, vil skaffe Friheden Sejrr eller berede den Nederlag; thi erindrer Eder vel, at vi har kun Løfte om Frihed, vi har den endnu ikke; det er først Valgenes Udfald, der vil vise, om den skal blive vor Ejendom,

Lad Valgdagen være indviet til Fædrelandet. 5. Oktober er Eders Plads ikke i Hjemmet, ikke ved de daglige Sysler og ved det vante Arbejde, men paa Vælgerpladsen; der kalder Fædrelandet Eder, der giver I Møde.

Men der møder I som enige Mænd! thi der gælder det at staa „Ryg mod Ryg“ og „Skulder mod Skulder“. Gør I det, da er Sejren Eders; splitter I Eder, glider den Eder ud af Hænderne.

Vort Maal er Bondestandens Figørelse og Ligeligørelse med de andre Samfundsklasser.

Medborgere og Venner! Vi har efter vor bedste Evne gjort, hvad vi har kunnet; gør I nu, hvad I bør: Giv Møde paa Vælgerpladserne og mød der som enige og trofaste Mænd, da vil Danmark og Danmarks Bondestand gaa en god Fremtid i Møde“.

Bestyrelsen anbefalede 43 Valgkandidater i Øernes 54 Kredse uden for København ved Valget 5. Oktober 1848. 9 blev ikke valgt, men saa var der 4 andre Kandidater, som sluttede sig til Bondevennernes Selskab, saa det ialt fik 38 Rigsdagsmænd, hvilket maa siges at være et næsten enstaaende Resultat, og det viser, at Selskabet havde stor Magt og Indflydelse. De 38 blev kaldt Bondevenner eller Venstremænd. De øvede en ret stor Indflydelse i den grundlovgivende Rigsforsamling og var med til at præge Grundloven af 5. Juni 1849.

Efter Rigsdagsvalget blev der baade offentligt og privat rettet en Mængde Angreb paa Bondevennernes Selskabs Bestyrelse, men især paa dets Formand, Balth. Christensen, for dens Virksomhed ved Valget og særlig angaaende Valget i Præstøkredsen, hvor Væver Hans Hansen blev valgt; hans Modkandidat var Professor H. N. Clausen.

B. Christensen forsvarede Selskabets Virksomhed ved Valget i en lang Artikel i „Almuevennen“ for 13. November 1848.

Man gjorde nu Forsøg paa at stifte 3 Foreninger, som skulde modarbejde Bondevennernes Selskab og forsøge at svække det saa meget som muligt. „Den danske Enighed“ blev stiftet paa et Møde i Præstø 13. December 1848; den ophørte efter nogle faa Maaneders Forløb. Den 1. Marts 1849 blev „Den patriotiske Forening“ stiftet i København. Det var nærmest en Højreforening, som ingen Betydning fik og ophørte efter nogle faa Aars Forløb. I Foraaret 1849 stiftede fhv. Skolelærer og Folketaler Rasmus Sørensen en „Folkevenneselskab“, som fik 300 Medlemmer i Vejle og Skaderborg Amter, og han fik ogsaa udgivet et Nummer af et Blad, hvorefter Selskabet ophørte.

Paa Forslag af Balthazar Christensen lod Indenrigsminister P. G. Bang 9. Februar 1849 en Landbokommission nedsætte.

Bestyrelsen opfordrede 25. Juli 1849 Distriktsformændene til at oprette Valgkomitéer i Anledning af de forestaaende Folke- og Landstingsvalg.

Den indbød 24. Oktober 1849 Drewsen og Tscherning til atter at indtræde i Bestyrelsen. De sagde begge ja. Den bestod nu igen af 7 Medlemmer.

Ved Folketingsvalget 4. December 1849 havde Bondevennernes Selskab opstillet Kandidater i 34 Kredse paa Øerne uden for København, og de blev alle valgt.

Bestyrelsen erklærede 14. December 1849, at den vilde betragte en hurtig og heldig Afløsning af Fæstegodset ved frivillig Overenskomst som den heldigste Følge af dens Bestræbelser, men at den ikke vilde kunne bifalde Bestræbelserne for den saakaldte fri Afløsning, der gjorde Godshandelen til et Jobberi.

Madsen døde i 1849, og Povelsen døde 14. April 1850. Thalbitzer udmeldte sig af Bestyrelsen 2. Februar 1851, da han ikke havde Tid til at deltage i Møderne, og Drewsen udmeldte sig 8. Marts 1851 paa Grund af Svagelighed. Der var saa kun 3 Bestyrelsesmedlemmer tilbage: B. Christensen, Oie Nielsen og Tscherning. De besluttede i April 1851 at supplere Bestyrelsen med 2 Medlemmer, nemlig Selskabets Sekretær A. Chr. Gleerup og Redaktør af „Almuevennen“, Jens Andersen Hansen. Den sidste blev herefter det mest fremragende Medlem af Bestyrelsen, som indtil Selskabets Ophør i 1866 bestod af 5 Medlemmer. Der blev nu sendt Meddelelser til Distriktsformændene om Bestyrelsesvalget samt Lister, hvorpaa ethvert Medlem kunde tilkendegive, om han billigede eller misbilligede Valget. Ingen syntes at have stemt imod.

1. Januar 1851 traadte en Lov om Ophævelsen af Uligheden mellem privilegeret og uprivilegeret Hartkorn i Kraft.

To vigtige Landbolove blev vedtaget i Rigsdagssamlingen 1850-51 og stadfæstet af Kongen: Lov af 25. Marts 1851 om Jagten og Afløsningen af Jagtretten. Lov af 8. April 1851 om Selvejendoms Indførelse paa det af Staten tilhørende Bøndergods (Domænerne). — Kultusministeren vilde stille Forslag om Selvejendoms Indførelse paa det under hans Ministerium henhørende Gods, navnlig Sorø Akademi.

Bondevennernes Selskab havde nu opnaaet følgende: Almindelig Værnepligts Indførelse, Forbedring af Husmændenes Kaar, Valgret uden Klasseadskillelse for enhver 30aarig Mand, Hoveriets Afløsning, Hartkornets lige Beskatning, Jagtloven, Fæstevæsenets Overgang til Selvejendom paa Domænerne. Bondestandens Ligeliggørelse med Statens øvrige Samfundsklasser var saaledes i væsentlig Grad naaet og bekræftet ved disse Love. Hvad der staaar tilbage er: Fæstevæsenets Afløsning og Overgang til Selvejendom paa de private Godser.

Bestyrelsen vilde gøre sit yderste for at faa Fæstesagen bragt i Orden paa næste Rigsdagssamling.

Den opfordrede 20. Maj 1851 alle de Landboere, som syntes om Selskabets Virksomhed, til at indmelde sig i det. 13. December s. A. kunde den meddele, at Bondevennernes Selskab havde 15.000 Medlemmer paa Øerne og omtrent 1400 i Jylland, og at et Forslag til en Fæsteafløsningslov var efter første Behandling i Folketinget henvist til et Udvalg, som vel var gunstig stemt for det; men Indenrigsministeren var ikke villig til at fremme det. I Begyndelsen af 1852 opstod der Uenighed

inden for Bestyrelsen, idet Glerup holdt fast ved Ejderpolitikken, men de øvrige Bestyrelsesmedlemmer forlod den og sluttede sig til Ministeriet Bluhmes Helstatspolitik. Han nedlagde saa 15. Marts 1852 sine Bestillinger som Bestyrelsesmedlem og Sekretær. Han faldt ved Folketingsvalget 4. August 1852 i Rudsvedbykredsens, idet han blev besejret af Bestyrelsens Kandidat. Saaledes optraadte Bestyrelsen mod flere bondevenlige Folketingsmænd. Det var Venstres første Spaltning.

I Anledning af Folketingsvalget 4. August 1852 sendte Bestyrelsen en Meddelelse til Distriktsformændene om, hvad den indtil nu havde udrettet, hvilket tidligere er omtalt. Den tilføjede, at Omordningen af vort Forsvar og af vort Kommunal- og Beskatningsvæsen og af vor Retspleje med Offentlighed, Mundtlighed og Nævninge var endnu tilbage. Slutstenen paa vor Virksomhed skulde være Fæstegodsets Overgang til Selveje. Der skulde endvidere forhandles om en Fællesforfatning for hele det danske Monarki og om Tronfølgen m. m.

Bestyrelsen raadede Vælgerne til at stemme paa Bondevennernes Kandidater i 38 Kredse paa Øerne ved Folketingsvalget 4. August 1852. De 33 Kandidater blev valgt.

Der blev holdt 2 Folketingsvalg i 1853, den 26. Februar og 27. Maj. De drejede sig især om Toldgrænsens Flytning fra Ejderen til Elben og Arvefølgen. De fleste Bondevenner støttede Regeringen.

21. Januar 1853 raadede Bestyrelsen til at genvælge 37 Folketingsmænd, som vilde støtte Regeringen, men fraraadede at genvælge 42 Folketingsmænd, som var imod Regeringen.

I Anledning af Folketingsvalget 26. Februar 1853 udsendte Bestyrelsen et langt Opraab til Vælgerne: „Valgets Udfald 26. Febr. vil efter vor Overbevisning væsentlig afgøre, om det skal kunne lykkes jævnt og fredeligt at fortsætte vor indre Udvikling paa Grundlovens og navnlig paa vor fri Valgrets Grundlag, eller om vor nærmeste Fremtid skal være overgivet til mere eller mindre Frihed“

Lad ikke enten Vej eller Vejrlig eller anden Virksomhed denne Gang afholde Eder fra i god Tid at være til Stede for at afgive Eders Stemme, og afgiver den enige og urokkelige paa een Kandidat, paa den Kandidat, der om muligt slutter sig til os i Fæstesagen, men i hvert Fald i Toldgrænse-, i Arvesagen, og i øvrigt i Gennemførelsen af det kgl. Budskab af 28. Januar f. A. trofast vil støtte vor Konge og hans Regering“.

Den anbefalede 40 Kandidater i Kredsene paa Øerne. De 8 blev ikke valgt.

Da der ikke i den forenede Rigsdag var $\frac{3}{4}$ Fler- tal for Arvefølgen, opløste Regeringen baade Folket- inget og Landstinget, og Folketingsvalget blev fastsat til 27. Maj 1853.

19. April udsendte Bestyrelsen et Opraab til Medlemmerne: „Vi har ikke paaet saa meget som et Hanefjed fremad med Fæsteafsløsningsloven, og vi har ikke kunnet faa den lille, men dog ikke lidet vigtige Lov om Landkommunalaadenes Sammensætning bragt i Stand“

Under disse Omstændighed maa vi alle med hin- anden og hver for sig gøre, hvad vi formaar for at udfinde og støtte gode Kandidater saavel til Folketinget som til Landstinget. Hovedsagen maa nu være, at Kandidaten fuldt og ubetinget vil stemme for det kgl. Budskab om Arvefølgen og for Told- grænsens Forlæggelse til Elben, begge ligefremme Betingelser for og Følger af Kundgørelsen af 28. Januar 1852. Først derefter maa vi se paa, at han ogsaa vil slutte sig til os i Fæsteafsløsnings- sagen. Enhver af de 97, der har stemt for Arvefølgebud- skabet, maa saaledes understøttes, han være Bonde- ven eller Ikke-Bondeven. Enhver af de 45, som har stemt imod Kongens Budskab, maa bekæmpes, han være Bondeven eller Ikke-Bondeven.“

Den meddelte 28. Maj, at nogle af dens Medlem- mer ligesom ved foregaaende Valg vilde være til Stede Dagen før Landstingsvalgene, nemlig 2. Juni Kl. 2 i Herlufmagle Kro og samme Eftermiddag i Roskilde for at træffe Aftale med dens politiske Venner blandt Kredsenes Valgmænd om Kandidater til Landstingsvalgene.

Ved Valgene sejrede den bondevenlig-ministeri- elle Alliance, saa Lovene om Toldgrænsens Flyt- ning og Tronfølgen blev vedtaget med stor Majori- tet.

Pietismen paa Bornholm.

(Fortsat fra Side 9.)

Farisæer“ og „Nar for hele Gejstligheden paa Born- holm“, endvidere truet med Strejke overfor Guds- tjenesten i Form af „tomme Stole“, hvis han ikke ophørte med „at bide og snerre ad Menigheden!“ Man ønskede ikke en Gentagelse af Agerbechs Metoder!

Rønne en — ugudelig By ...

Ogsaa i Nyker havde man en Tid en pietistisk Præst, han hed Bernholdt, men var ikke i Besiddelse af særlig store Evner med Hensyn til Omvendelses-Arbejdet. Hans væsentligste Indsats bestod i, at han nægtede at lade en Underofficer, som havde forbrudt sig mod det sjette Bud, komme til Alters, skønt selveste Christian VI havde ind- ført den besynderlige Klausul i Militærloven, at en Soldat havde Lov til at overtræde samme van- skelige Bud een Gang (men heller ikke mere!) — en Tillempning, som skyldtes den ellers saa from- me Majestæts Sympati for Militærvæsenet! — I øvrigt var Bernholdt velkendt for sin Afsmag for den bornholmske Hovedstad, som i hans Øjne var en Sodoma-Gomorra By, hvor man „kunde faa Syndernes Forladelse for Sølv og Penge“.

En sindsyg Degn som pietistisk Lægprædikant.

Foruden visse Præster fandtes ogsaa Lægpræ- dikanter, som hjalp til med at faa omvendt Born- holm til Pietismen. Bedst kendt i saa Henseende er Vestermarie-Degnen Bidstrup. Han plejede

at prædike paa Stranden ved Arnager for Fiskerne, men forsømte derved alt for ofte sin Degnepligt: at løbe med Præsternes Breve. Dette vakte i den Grad Provsten Hjorths Vrede, at han klagede til Sjællands Biskop over, at Brevene „ligger gemenligen nogle Nætter hos ham, skønt han (Blenstrup) næppe har en Mil til Rønne“.

Samme Degn fik iøvrigt en trist Skæbne. Det hed om ham, at han „til Tider ikke var ganske normal“, og i 1777 gjorde Sindssygen det af med ham i Aakirkeby.

Seksten Soldater og en Pige omvendt i Løbet af een Nat...

Paa Christiansø havde Pietismen allerede inden Agerbechs Ankomst fundet Fodfæste og ligesom paa Moderøen skabt den samme Spaltning i to hadefulde Halvdele. Her var Forkynderen Øens Fændrik, Henrik Langhorn, hvem det ifølge eget Udsagn paa en enkelt maaneklar Nat lykkedes at omvende hele Vagten, seksten Mand stærk — plus et Ungpighjerte, tilhørende Kommandantens Datter den sidste Omvendelse var saa romantisk, at han snart efter kunde gifte sig med hende.

Pietismen er i den bornholmske Kirkes Historie et Kapitel, der rummer megen Strid og Spektakel. For den brede Befolkning — Menigheden — som tildels blev tvunget af Gabestok og andre haandfaste Midler til at overvære de timelange Prædikener, blev Pietismen nærmest en Strid mellem Præsterne indbyrdes — en Strid om Almuens Sjæl. Den jævne Mand forstod næppe meget af Pietismens Omvendelses-Dogmatik. Pietismen var for Menigheden et drabeligt Slag i Luften, og Bevægelsen svandt snart bort igen som en daarlig Mode.

Slægtsgaard ved Siddingefjorden

200 Aar i Slægtens Eje.

Gaarden „Skovgaard“, nordvest for Prejlerup By paa Skraaningen mod Siddingefjorden, har den 1. Maj været i Slægtens Eje i 200 Aar. Gaardens nuværende Ejer er Karl Pedersen, der i 1923 overtog den efter sin Fader, Anders Pedersen, som døde i 1941. I 1943 brændte Ejendommen ved Lynnedslag trods Lynafleder, og den fremtræder nu som en statelig og velindrettet Gaard, synlig over hele Siddingefjordfladen og de tilgrænsende Dele af Vig Sogn. Slægtens Stamfader, der overtog Gaarden for 200 Aar siden, hed Jens Nielsen Vinding, hans Søn var Niels Jensen, der rejste fra Gaarden og overlod den til en Slægting, Anders Nielsen fra Asmindrup, derefter kommer Sønnen, Peder Andersen, født 1817, hvis Søn var Anders Pedersen, født 1859 og død 1941.

Fortsat fra Nr. 31

Fra Slægtsgaardsarkivet

Gdr. Otto Toft, Nørreskovgaard, Hals.
 Gdr. Peder Pedersen, Trandum, Skive.
 Gdr. Kr. Vammen, Baibyggaard, Døllerup, Blenstrup.
 Fru Karoline Bach, Annexgaarden, Blenstrup.
 Gdr. P. Jakobsen Andersen, Stokkildegaard, Sørup, Støvring.
 Gdr. Jens Kr. Gregersen, Trandum Kirkegaard, Trandum, Skive.
 Gdr. Jakob Jensen, Plomgaard, Trandum, Skive.
 Gdr. Jørgen Christensen, Kærgaard, Trandum, Skive.
 Gdr. Svend L. Maan, Maangaarden, Hals.
 Gdr. Jens Ebdrup Gregersen, Ebdrupgaard, Farsø.
 Gdr. Laust Poulsen, Elbækgaard, Skørbæk, Halkjær.
 Gdr. H. Møller Andersen, Blushøjgaard, Døstrup.
 Gdr. Jens Laurits Kjeldsen, Anneksgaarden, Dall, Svenstrup.
 Gdr. Marinus Overgaard, Bakkegaard, Askildrup, Blenstrup.
 Gdr. Anders M. Guldbæk, Stensbjerggaard, Døllerup, Blenstrup.
 Gdr. Chr. Rosenbech, Blenstrup, Blenstrup.
 Gdr. Mikael Pedersen, Korup Vestergaard, Solbjerg, Hadsund.
 Gdr. Anders Andersen (Kusk), Korup, Hadsund.
 Propr. Knud Svanholm, Ravnborg, Solbjerg.
 Propr. Aage Svanholm, Fredenslund, Solbjerg.
 Propr. Carl Svanholm, Porsgaard, Solbjerg, Veddum.
 Propr. Aage Buus, Plejlstrop, Sønderup, Støvring.
 Propr. Otto Tingleff, Sønderholm, Vonsild.
 Gdr. Kr. Nielsen, Trengstrup, Sønderup, Støvring.
 Gdr. Theodor A. S. Monk, Skovhus, V. Hassing.
 Gdr. Jørgen Chr. Nielsen, Graben, V. Hassing.
 Gdr. Mogens Nielsen Mogensen, Stokholmgaard, Vebbestrup, Doense.
 Gdr. Breinholdt Nedergaard, Blenstrupgaard, Blenstrup.
 Gdr. Berthel Nielsen, Borlevgaard, Ø. Starup, Gravens.
 Gdr. Hans Martin Føns, Fredsgaard, Agrtrup i Bjært, Bjært St.
 Gdr. Johannes Thomsen, Hedegaarden, Vandel i Randbøl, Vandel.
 Gdr. Chr. Ravn, Østerhave, Agrtrup i Sdr. Bjært, Varmark.
 Gdr. Johs. Nissen Holm, Kokholm, Vonsild.
 Gdr. Karl S. Sørensen, Themgaard, Skovbølling, Jelling.
 Gdr. Jens Peter Bentzen, Styvelgaard, Jelling.
 Gdr. Niels L. Knudsen, Stubgaard, Skovlund, Raarup.
 Gdr. Anders Andersen, Skovbølling, Pjedsted.
 Gdr. Laurits Sørensen, Holstdal, Raarup, Gramrode.
 Gdr. Johs. Hansen Bogh, Thors, Benderup, Dalager St.
 Gdr. Magnus Th. Dahl, Egelund, Binderup i Bjært, Dalager.
 Gdr. P. A. E. Petersen, Enggaard, Skartved, Bjært.
 Gdr. Gregers Lind, Bjærtgaard, Bjært.
 Gdr. Thomas Kr. Pedersen, Vestergaard, Almstok i Randbøl Sogn, Vandel.

Fortsættes i følgende Numre.

HAR DE LÆST **BREVE FRA LANDET** af Manden paa Gaarden

— en herlig forfriskende Bog, der skildrer Livet paa Vestervangen i Hverdag og Fest

Demokraten 7.—11.—1946:

Det er smaa stilrene Epistler af en egen jævn Poesi, en folkelig Fortælling om de banale Ting, der skal til for at gøre Livet værd at leve.

Kr. 9.75. Køb den hos Deres Boghandler eller direkte fra

GRAVERS ANDERSENS FORLAG . AARHUS

AXEL HOLM

SAADAN ET LIV

Bogen om Dora Mieshe, Danmarks Cirkusdronning — Spænding — Æventyr — Romantik.

Kr. 6.50.

Forlang den hos Deres Boghandler eller direkte fra Forlaget.

Frøavlscentret Hunsballe A/S
Holstebro

Telefon 533

Slagelse 1470

Avlsdyr fra Samsø Fællesledelse

anvises fra Stambesætninger og gode
Brugsbesætninger. Fri for Tuberkulose
og Kastning. Henvendelse til

I. C. Frost, Ballen, Kolby. Tlf. 285 Tranebjerg.

Østifternes Land-Hypothekforening

Gyldenløvesgade 3

København V

yder uopsigelige 2. Prioritetslaan til 4 % Rente

i Landejendomme og Beboelsesejendomme paa Landet i Østifterne

Kurs for Tiden 101 $\frac{1}{4}$